

Наталія Лукаш,

*кандидат філологічних наук, старший викладач
кафедри української мови Полтавського національного
педагогічного університету імені В. Г. Короленка*

Вікторія Ревенко,

*студентка факультету української філології та журналістики
Полтавського національного педагогічного університету
імені В. Г. Короленка*

ДІАЛЕКТНА ЛЕКСИКА В ХУДОЖНЬОМУ МОВЛЕННІ МАРІЇ МАТІОС

У статті досліджено тенденції і закономірності використання діалектної лексики в художніх творах сучасної української письменниці М. Матіос; з'ясовано стилістичні функції діалектизмів у мові художньої літератури; окреслено основні тематичні групи діалектизмів, зафіксованих у творах М. Матіос.

Ключові слова: *Марія Матіос, художнє мовлення, діалектна лексика, діалектизм.*

Художній стиль автора формується як система мовних засобів, що виникають унаслідок добору і творчого використання різнорівневих мовних засобів рідної мови. Він не лише слугує вираженню конкретного змісту, а й має естетичний вплив на реципієнта. З-поміж вербальних маркерів індивідуального авторського стилю варто відзначити діалектизми. Їх використання слугує відображенню колориту конкретної місцевості, побуту та звичаїв українців, а також допомагає увиразнити й типізувати характери.

Марія Матіос – талановита письменниця, яка творчо використовує мовні засоби для досягнення виразності й глибини оповіді. Однією з лінгвальних домінант її індивідуального стилю є діалектна лексика, за допомогою якої авторка створює автентичні образи, передає неповторну атмосферу, пробуджує емоції в читачів. М. Матіос відтворює колоритну, живу мову буковинського краю, прагнучи зберегти всю силу, гостроту, влучність народних виразів. Діалектизми допомагають реалістично змалювати життя і побут буковинців, створити правдиві образи й деталі їхньої недалекої минувшини [1].

З-поміж лексичних діалектизмів, зафіксованих у творах Марії Матіос, варто виокремити такі:

– назви природних об'єктів: «... його Варварка сидітиме в цих горбах ... й визиратиме з **плаю** своєї долі...» («Нація»);

– назви осіб (здебільшого негативно конотовані): «А **скупіндра** яка вже та приймачка-москалиця – світ такої не знав і не видів» («Москалиця»);

– назви спорідненості і свояцтва: «Обхід представників нової влади скінчився тим, що пішли **вуйко** Онуфрійчук із **вуйною** Онуфрійчучкою у світ Панської Долини без «будь здоров»...» («Москалиця»);

– назви частин тіла людини: «Аж гості, а особливо оковиті жінки, поприкривали свої **писки** долонями...» («Солодка Даруся»);

– назви предметів побуту, одягу, прикрас, взуття: «Калина два дні підряд провітрювала на обійсті **джерги, коци, укривала**, килими, хустки, запаски, **сардаки, кептарі...**» («Нація»); «Газда Дмитро, завалений **ліжниками** і килимами мало не під стелю, також іще обертався на різьбленому ліжку» («Москалиця»);

– назви дій, процесів, станів: «Агій на вас, небого, – хочете дитину **перепудити?**» («Солодка Даруся»);

– назви демонологічних істот: «Не інакше, як **щезник** помагає...» («Москалиця»); «А швидше за все, якась двонога **чортиця** колись позаздрила їхнім синам – здоровим, як горіхові зерна, та й укоротила дні для Василюїної втіхи...» («Майже ніколи не навпаки»).

Загалом діалектна лексика, використана М. Матіос, має різноманітну семантику, напр.: *газда* – господар, *кобіта* – жінка, *кичера* – гора, вкрита лісом, *кептар* – хутряна безрукавка, *фіра* – підвода, *любас* – коханець, *верстак* – ровесник, *хлоп* – селянин, *фамілія* – родина, *арідник* – нечисна сила, *фудульний* – зарозумілий, *файний* – гарний, *шпаровитий* – винахідливий, *метикуватий*, *мольфарити* – ворожити, чаклувати, *вадитися* – сваритися, сперечатися, *шляхтувати* – проклинати, *траджувати* – нести, переміщати.

Варто зауважити, що мова творів М. Матіос репрезентує виразні діалектні особливості не лише на лексичному, а й на фонетичному (*сумліватися, фасуля, вибачей, войсько, война*), словотвірному (*дуренство, біднятко*), морфологічному й синтаксичному (*Марійо, весільна хора, здувати порохи, поміж хатів, вертала домів, вас болить голова*) рівнях [2, с. 102–108].

Діалектизми, що відображають особливості говірок південно-західного наріччя, слугують яскравим маркером письменницького ідіолекту М. Матіос. Діалектні слова можуть виконувати як пряму номінативну функцію, так і актуалізувати емотивний та оцінний компоненти, набуваючи фігурально-образних значень. Авторка майстерно використовує багатство буковинської говірки як засіб вираження найяскравіших змістових, стилістичних та емоційних відтінків мовлення.

Список використаної літератури

1. Зелінська О., Тищенко Т. Виразальний потенціал діалектної лексики в романах Марії Матіос. *Вісник Прикарпатського національного університету. Філологія*. Вип. XXXII–XXXIII. Ч. 2. Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпатського нац. ун-ту, 2012. С. 263–268. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/1681/1/vyrazhalnyipotencial.pdf>
2. Колоїз Ж. Діалектизми в романі Марії Матіос «Солодка Даруся». *Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету. Філологічні студії*. 2010. Вип. 4. С. 98–117.
3. Матіос М. Майже ніколи не навпаки. *Укрліб: Бібліотека української літератури*. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=15296>
4. Матіос М. Москалиця: повість. *Укрліб: Бібліотека української літератури*. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=14956>
5. Матіос М. Нація: роман. *Укрліб: Бібліотека української літератури*. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=15284>
6. Матіос М. Солодка Даруся: роман. *Укрліб: Бібліотека української літератури*. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=15283>